

Méhkerék

A 2166 lakossal rendelkező Méhkerék a mai Magyarország románságának meghatározó települése. Az ország egyetlen olyan települése, amelyben a románság még releváns többséget alkot, identitásához kapcsolódó gazdag kulturális hagyományai, nagyszámú és befolyásos értelmisége révén pedig megkülönböztetett figyelem övezi mind hazánkban, mind a szomszédos Romániában.

A mai, döntően román jellegű településnek van egy kevésbé ismert magyar előlete is. Az első írásos adatok Méhkerékről 1359-ből valók, de a község Jákó Zsigmond történész szerint a XIII. században keletkezhetett. Alapítói a sarkadi Leel-Össyek voltak. A nevének keletkezésével kapcsolatos Jákó Zsigmond-i felvetést a kutatók mind a mai napig megőrizték. E szerint a „méh” a lakosság megélhetését biztosító foglalkozásra, a „kerék” szó pedig a falu megalapításához szükséges erdőirtásra utal, mivel köztudott, hogy a Méhkeréket is magában foglaló bihari síkság mocsaras, nádas, erdős terület volt a XIX. század végén végrehajtott folyamszabályozásokig. Kezdeti korszakának a törökidulás vetett véget, a gyulai vár 1556-ban történt elfoglalása után a rablóportyára induló törökök menekülésre kényszerítették a lakosságot. Az egykori nemesi falu 1692-ben pusztaként van említve, egy 1715-ös összeírás szerint még csak 8 magyar család élt a faluban. A lakosság száma lassan gyarapodott, egy 1773-as adat szerint Méhkeréken 30 család élt, ezek nagy része már román volt, akiket 1745 után Esterházy Pál telepített a Kincstártól kapott családi birtokára.

Méhkerék újkori, román többségű településként definiálható korszaka a Jánosd, Inánd, Cséffa, Madarász, Túlka, Illye és a környékbeli román helységekből eszközölt betelepítésekkel a XVIII. sz. hatvanas-hetvenes éveiben kezdődik, ebből a korszakból vannak ugyanis adataink a román intézmények megalapításáról. A románság itteni „honfoglalásáról” számos okirat tanúskodik, mint pl. az 1768-as földbérleti szerződés, az ugyanabban az időben épített és Mária Terézia által utólag (1770) engedélyezett első ortodox templom használatbavételéről szóló dokumentum. Első papjuk, az Inándról hozott loan Bordasiu 1773-ban kezdte meg tevékenységét.

Méhkerék kulturális életét, szellemiségét az ortodoxia, az egyházi élethez kötődő tárgyi és szellemi értékek határozták meg. A község legszervezettebb és a legnagyobb érdekérvényesítő képességgel rendelkező intézménye az egyház, amelynek tulajdonában volt, jelentős anyagi javak mellett, az iskola is.

Ortodox templom

Feltámadási mise

A XVIII. század hetvenes éveiben paticsból épített templom helyett 1836–1838 között téglából új imaházat kezdtek építeni, amelyet azonban csak 1849-ben fejeztek be, mai formáját 1883-ban kapta. Az 1976–1991 között végzett nagy renoválások következtében, különösen a freskóknak köszönhetően, a hazai románság egyik legértékesebb belső ornametikájú temploma lett.

Egy 1808-ból való kimutatás szerint a több mint 800 lelket számláló községben 12 éve folyik tanítás. Teodor Pătcăș kéziratban maradt monográfiája (1934) szerint az első méhkeréki elemi iskolát 1815-ben alapította az egyházközség, első tanítója pedig Petru Meruțiu volt. Az első iskola a templom mellett működött (a mai Kossuth u. 76. szám alatt), többnyire gyér látogatottság mellett, míg 1880-ban a mai kultúrház helyén felépült egy korszerűbb iskola és tanítói lakás.

A XX. század elején (1908) került a mai helyére

az iskola, az 1868-as törvény értelmében pedig az oktatás kötelező időtartama 6 év, aminek nehéz volt érvényt szerezni, szegénység, tanerő- és teremhiány miatt. Az oktatás a vallási ismeretek mellett a gyakorlati élethez szükséges tudnivalókra korlátozódott.

A trianoni döntés után a hazai románság papság és tanerő nélkül maradt. Az iskolai oktatás az 1923-as minisztériumi rendelkezés nyomán az anyanyelv ismerete szerint három iskolatípus szerint szerveződik: A, B és C típusú iskolába. Méhkerék esetében az anyanyelvű A, a kétnyelvű B típusú iskola működtetéséhez szükséges feltételek hiányoztak. Maradt a C típusú magyar tanítási nyelvű iskola, kötelező román nyelvtanítással. 1923-ban az az Oláh János kap tanítói kinevezést, aki 1927-ben a papi pályát választja, helyére felesége, Aurelia Câmpeanu lép, majd több, románul nem tudó tanító és tanár érkezik a méhkeréki iskolába. Igazi változást azonban az 1948. évi egységes nyolcosztályos állami oktatás bevezetése hozott. Az 1960/61-es tanév végén hozott miniszteri rendelkezés, amellyel máig tisztázatlan okok miatt a tannyelvű oktatást kétnyelvűvé változtatták, érzékenyen érintette a legstabilabb román nyelvi pozícióval rendelkező községet.

A polgárosodás útjára viszonylag későn rátérő, a társasági élet hagyományos falusi kereteit az

Román tánc az iskola udvarán

1960-as évekig konzerváló Méhkeréken nem alakultak – mint Gyulán vagy Kétegyházán – dal- vagy irodalmi körök, egyletek, egyesületek. A Nagyváradon vagy Aradon tanuló fiatalok azonban az ottani egyesületek rendezvényeit látogatták. Méhkerék község más területen jeleskedett: a patriarkális társadalmi struktúra szilárdságának köszönhetően a népi kultúra és a hagyományok napjainkig történő megőrzésének képességében. A Duló György tanító vezetésével működő népdal- és táncegyüttesnek civilizatorikus szerepe is volt, nem beszélve arról, hogy sikerei emelik ki Méhkeréket az anonimitásból. Nevét mind a mai napig, az 1970-es években meghonosított primór-termesztés mellett, a néptáncegyüttes sikerei alapján jegyzik. Az együttes 1947. október 20-án alakult meg Méhkeréki Népi Együttes néven. „Ezen a napon 50-60 lelkes méhkeréki fiatal gyűlt össze a templom melletti román iskolában, hogy megalakítsák a méhkeréki kultúrscsoportot.” Ezekkel a mondatokkal kezdi Duló György alapító tag az együttes megalakulásának 50. évfordulójára írt megemlékező írását.

Ugyanezen a megbeszélésen a fiatalok veszélyben látták az addig jól működő „zsok”-ok, vasárnapi táncházak megszervezését, ez a bizonytalan jövő arra készítette őket, hogy megalapítsák a kultúrscsoportot, amely kórusból, színjátszó csoportból és akkor még csak 4 pár táncosból állt, amelyhez hozzátartozott a népi zenekar is. A néptáncosok első vezetője és oktatója Turcu Marius volt. Annyi év termékeny munkájának köszönhetően a méhkeréki román kultúra, néptáncaink és népzene, de együttesünk is egyre ismertebbek lettek úgy az országban, mint az országhatáron túl. Méhkerék folklórszerető lakossága, az a száz és száz táncos, azok az együttesek, amelyeknek repertoárjában ott vannak a méhkeréki táncok, mind-mind hozzájárultak a fellépéseik során, hogy táncainkat megismerjék és megszeressék, hogy Japántól Brazíliáig több országban ismerősen csengjen a Méhkerék szó. Ezekről a táncokról és a népzeneről elválaszthatatlan lett Nyisztor György és Kovács Tivadar neve, mindketten a népművészet mesterei, a méhkeréki néptánc és népzene fáradhatatlan művelői és népszerűsítői. Mindketten 1987-ben, egy hét különbséggel távoztak el közülünk. Nyisztor György halála után együttesünk felveszi a nevét, zenekarunk pedig megtartotta a Kovács zenekar nevet. Az elmúlt több mint hat évtizedben Duló György, Ruzsa János, Netye György, Papp László és Berényi György irányította az együttes munkáját. Jelenleg az együttes vezetője, koreográfusa és a zenekar vezetője Patyi Zoltán. Az együttes re-

Táncoktatás Nyisztor módra

pertoárját méhkeréki román táncokból (mînîntelu, ardeleanescu, chimpinescu, bățuta, duba) készített koreográfiák alkotják. Zenekarunk tagjai Patyi Zoltán mellett Kovács Tivadar unokája, Kovács János, valamint Papp László.

Fotók:
a Foaia românească
hetilap archívuma